

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (första avdelningen)

den 15 november 2018*

”Begäran om förhandsavgörande – Förordning (EU) nr 1215/2012 – Domstols behörighet på privaträttens område – Tillämpningsområde – Artikel 1.1 – Begreppet privaträttens område – Obligationer som emitterats av en medlemsstat – Den privata sektorns deltagande i omstrukturering av statsskulden i den staten – Ensidig och retroaktiv ändring av lånevillkoren – Klausuler för kollektivt agerande – Talan som väcks mot denna stat av privata borgenärer som innehar obligationerna i egenskap av fysiska personer – Statens ansvar för handlingar eller underlåtenhet vid utövandet av offentliga maktbefogenheter”

I mål C-308/17,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Oberster Gerichtshof (Högsta domstolen, Österrike) genom beslut av den 25 april 2017, som inkom till domstolen den 29 maj 2017, i målet

Hellenische Republik

mot

Leo Kuhn

meddelar

DOMSTOLEN (första avdelningen)

sammansatt av vice ordföranden R. Silva de Lapuerta (referent), tillförordnad ordförande på första avdelningen, samt domarna J.-C. Bonichot, E. Regan, C.G. Fernlund och S. Rodin,

generaladvokat: Y. Bot,

justitiesekreterare: handläggaren I. Illéssy,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 19 april 2018,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

- Hellenische Republik, genom K. Kitzberger, Rechtsanwältin,
- Leo Kuhn, genom M. Brand, Rechtsanwalt,
- Greklands regering, genom K. Boskovits, S. Charitaki, M. Vlassi och S. Papaioannou, samtliga i egenskap av ombud,

* Rättegångsspråk: tyska.

- Italiens regering, genom G. Palmieri, i egenskap av ombud, biträdd av P. Pucciariello, avvocato dello Stato,
 - Portugals regering, genom L. Inez Fernandes, M. Figueiredo och P. Lacerda, samtliga i egenskap av ombud,
 - Europeiska kommissionen, genom M. Wilderspin och M. Heller, båda i egenskap av ombud,
- och efter att den 4 juli 2018 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,
följande

Dom

- 1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artikel 7.1 a i rådets förordning (EU) nr 1215/2012 av den 12 december 2012 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (EUT L 351, 2012, s. 1).
- 2 Begäran har framställts i ett mål mellan Hellenische Republik (Republiken Grekland) och Leo Kuhn. Målet gäller ett yrkande om fullgörande av skyldigheterna enligt lånevillkoren för obligationer som emitterats av denna medlemsstat alternativt yrkande om skadestånd på grund av att skyldigheterna enligt villkoren inte fullgörs.

Tillämpliga bestämmelser

ESM-fördraget

- 3 Den 2 februari 2012 ingicks i Bryssel (Belgien) fördraget om inrättande av europeiska stabilitetsmekanismen mellan Konungariket Belgien, Förbundsrepubliken Tyskland, Republiken Estland, Irland, Republiken Grekland, Konungariket Spanien, Republiken Frankrike, Republiken Italien, Republiken Cypern, Storhertigdömet Luxemburg, Republiken Malta, Konungariket Nederländerna, Republiken Österrike, Republiken Portugal, Republiken Slovenien, Republiken Slovakien och Republiken Finland (nedan kallat ESM-fördraget). Enligt artikel 12.3 i detta fördrag måste klausuler för kollektivt agerande införas från och med den 1 januari 2013 för alla nya statsobligationer med en löptid på mer än ett år som emitteras inom euroområdet, vilket avser att ge dem samma rättsliga verkan.

Unionsrätt

- 4 I skälen 4, 15 och 16 i förordning nr 1215/2012 anges följande:
 - ”(4) Vissa olikheter i medlemsstaternas bestämmelser om domstols behörighet och om erkännande av domar hindrar den inre marknaden från att fungera väl. Det är därför nödvändigt att införa bestämmelser som gör reglerna om behörighetskonflikter på privaträttens område mer enhetliga, så att domar som meddelats i en medlemsstat kan erkännas och verkställas enkelt och snabbt.
- ...
- (15) Behörighetsbestämmelserna bör uppfylla kravet på förutsebarhet och bygga på den allmänna principen om svarandens hemvist. Det bör alltid kunna gå att bestämma vilken domstol som är behörig utifrån denna princip, utom i vissa bestämda fall när tvistens art eller hänsynen till

parternas rätt att själva avtala om behörig domstol gör det berättigat att använda något annat kriterium om anknytning. I fråga om juridiska personer måste hemvisten kunna bestämmas på ett objektivt sätt så att de gemensamma reglerna blir överskådliga och behörighetskonflikter kan undvikas.

(16) Principen om att domstolen där svaranden har hemvist är behörig bör kompletteras med alternativa behörighetsgrunder i de fall där det finns en nära anknytning mellan domstolen och tvisteföremålet eller då detta krävs för att underlätta en korrekt rättskipning. Detta kriterium om nära anknytning bör säkerställa ökad rättssäkerhet och förhindra att svaranden kan stämmas i en domstol i en medlemsstat som han eller hon inte rimligen kunde förutse. Detta är viktigt, särskilt i tvister om utomobligatoriska förpliktelser som härrör från kränkningar av privatlivet eller personlighetsskyddet, inbegripet förtal.”

5 I artikel 1.1 i denna förordning föreskrivs följande:

”Denna förordning är tillämplig på privaträttens område, oberoende av vilket slag av domstol det är fråga om. Den omfattar i synnerhet inte skattefrågor, tullfrågor eller förvaltningsrättsliga frågor eller statens ansvar för handlingar eller underlåtenhet vid utövandet av offentliga maktbefogenheter (*acta jure imperii*).”

6 I artikel 4.1 i nämnda förordning föreskrivs följande:

”Om inte annat föreskrivs i denna förordning, ska talan mot den som har hemvist i en medlemsstat väckas vid domstol i den medlemsstaten, oberoende av i vilken stat han eller hon har medborgarskap.”

7 Artikel 7.1 a i denna förordning har följande lydelse:

”Talan mot en person som har hemvist i en medlemsstat får väckas i en annan medlemsstat:

1) a) Om talan avser avtal, vid domstolen för uppfyllelseorten för den förpliktelse som talan avser.”

Grekisk rätt

8 Det framgår av begäran om förhandsavgörande att den grekiska centralbankens kontosystem omfattar konton som innehas av deltagare som av chefen för denna centralbank erhållit tillstånd att delta i systemet.

9 Enligt artikel 6.2 i lag 2198/1994 kan deltagarna i den grekiska centralbankens kontosystem tillerkänna utomstående investerare rättigheter i förhållande till en obligation. En sådan rättshandling varigenom rättigheter tillerkänns har dock endast verkan mellan de berörda parterna och har uttryckligen inte någon verkan till fördel eller nackdel för Republiken Grekland.

10 Enligt artikel 6.4 i denna lag sker överlåtelse av en obligation genom registrering på ett konto som tillhör en deltagare i systemet.

11 I lag 4050/2012 av den 23 februari 2012 om regler för ändring, med innehavarnas samtycke, av värdepapper som emitteras eller garanteras av grekiska staten (FEK A' 36/23.2.2012) föreskrivs i huvudsak att innehavare av vissa grekiska statsobligationer erhåller ett förslag till ”omstrukturering” varigenom de av den grekiska staten anmodas att fatta beslut om huruvida de godtar ändringen av värdepapper som omfattas av förslaget.

- 12 Enligt artikel 1.4 i denna lag förutsätter ändringen av de värdepapper som berörs att innehavare motsvarande minst 50 procent av det totala utestående beloppet av de berörda obligationerna och en kvalificerad majoritet motsvarande två tredjedelar av kapitalet deltar.
- 13 I artikel 1.9 i denna lag föreskrivs att en klausul om omstrukturering eller en ”klausul för kollektivt agerande” ska införas som gör det möjligt att ändra de ursprungliga lånevillkoren genom beslut som fattats med kvalificerad majoritet av det utestående kapitalet och att ändringen även gäller gentemot minoriteten.
- 14 Enligt denna bestämmelse ska det beslut som antas av obligationsinnehavarna, att godta eller avslå den grekiska statens omstrukturingsförslag, ha allmän giltighet (*erga omnes*), vara bindande för samtliga berörda obligationsinnehavare och upphäva alla allmänna eller särskilda lagar, alla förvaltningsbeslut och alla avtal som strider däremot.

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågan

- 15 Vid ett icke angivet datum före år 2011 förvärvade Leo Kuhn, som är bosatt i Wien (Österrike), genom en depåbank etablerad i Österrike, statsobligationer till ett nominellt värde av 35 000 euro som utfärdats av Republiken Grekland enligt grekisk rätt. Statsobligationerna handlas på Atenbörsen (Grekland) såsom ”elektroniska värdepapper”, det vill säga kontobaserade fordringar mot staten. Dessa elektroniska värdepapper registrerades i den grekiska centralbankens kontosystem.
- 16 De aktuella statsobligationerna, som förföll till betalning den 20 februari 2012, registrerades på Leo Kuhns värdepapperskonto i nämnda depåbank. Det rör sig om innehavarpapper som enligt lånevillkoren ger rätt till återbetalning av kapitalbeloppet på förfallodagen och betalning av ränta.
- 17 Den hänskjutande domstolen anser att det inte finns något avtalsförhållande mellan Leo Kuhn och Republiken Grekland.
- 18 Nämnda domstol anser att det följer såväl av bestämmelserna i lag 2198/1994 som av lånevillkoren för de berörda statsobligationerna att det först var deltagarna i grekiska centralbankens kontosystem som blev innehavare av dessa obligationer och borgenärer. Obligationerna överläts sedan genom att de registrerades på deltagarnas konton. Dessa kunde dock bevilja rättigheter till utomstående investerare i förhållande till dessa obligationer, varvid den rättsakt genom vilken rättigheterna beviljades dock endast hade verkan mellan de berörda parterna och innebar ett uttryckligt uteslutande av en eventuell verkan till fördel eller nackdel för Republiken Grekland.
- 19 Efter det att lag nr 4050/2012 antagits genomförde Republiken Grekland en konvertering av de obligationer som förvärvats av Leo Kuhn genom att ersätta dem med nya statsobligationer till ett lägre nominellt värde.
- 20 Den hänskjutande domstolen har angett att enligt Leo Kuhns uppgifter betalade Republiken Grekland ränta fram till och med konverteringen till ett konto i hans namn i en bank etablerad i Österrike. Den hänskjutande domstolen har angett att Leo Kuhn hade sålt de konverterade obligationerna för 7 831,58 euro, vilket orsakade honom en förlust på 28 673,42 euro motsvarande det nominella värdet av obligationerna på förfallodagen den 20 februari 2012, jämte ränta och kostnader.
- 21 Leo Kuhn väckte talan mot Republiken Grekland vid Landesgericht für Zivilrechtssachen Wien (Regionala domstolen för civilmål i Wien, Österrike) och yrkade fullgörande av skyldigheterna enligt de ursprungliga lånevillkoren för de aktuella obligationerna alternativt skadestånd på grund av att skyldigheterna enligt villkoren inte fullgörs.

- 22 Genom ett beslut av den 8 januari 2016 förklarade sig denna domstol sakna internationell behörighet att pröva denna talan.
- 23 Efter överklagande av detta beslut underkände Oberlandesgericht Wien (Regional överdomstol i Wien, Österrike) genom beslut av den 25 februari 2016 bedömningen att de österrikiska domstolarna saknar behörighet, eftersom Leo Kuhns yrkande inte grundade sig på grekisk lagstiftning utan på de ursprungliga lånevillkoren för de aktuella statsobligationerna och med hänsyn till att behörig domstol utpekas i den grekiska lagstiftningen, i förevarande fall den domstol där borgenären har sin hemvist, vilket är den ort där skyldigheten att betala penningsskulden ska fullgöras.
- 24 Republiken Grekland inkom med ett ”extraordinärt överklagande” mot detta beslut till Oberster Gerichtshof (Högsta domstolen, Österrike).
- 25 Denna domstol har påpekat att i den mån som Leo Kuhn har begärt att Republiken Grekland ska fullgöra skyldigheterna enligt lånevillkoren för de aktuella statsobligationerna har han med rätta åberopat det påstådda rättsförhållandet mellan honom som förvärvare och Republiken Grekland som emittent av dessa obligationer, vilket innebär att det är fråga om en avtalsrättslig (sekundär) förpliktelse i den mening som avses i artikel 7.1 i förordning (EU) nr 1215/2012.
- 26 Mot denna bakgrund har Oberster Gerichtshof (Högsta domstolen) beslutat att vilandeförklara målet och ställa följande fråga till domstolen:

”Ska artikel 7.1 a i förordning [nr 1215/2012] tolkas så att,

- uppfyllelseorten enligt denna bestämmelse hänför sig till vad som överenskommits enligt det första avtalet även i det fall – såsom i förevarande mål – då en fordran har överlåtits flera gånger,
- den faktiska uppfyllelseorten, i det fall det framställs krav på fullgörande av skyldigheterna enligt lånevillkoren för en statsobligation såsom den som i det aktuella fallet har emitterats av Republiken Grekland – eller i det fall det framställs krav på skadestånd på grund av att skyldigheterna enligt dessa villkor inte fullgörs – redan kan fastställas genom betalningen av ränta på denna statsobligation till ett konto tillhörande en innehavare av en inhemsk värdepappersdepå,
- den omständigheten att en rättslig uppfyllelseort i den mening som avses i [nämnda bestämmelse] kan fastställas utifrån vad som överenskommits enligt det första avtalet, utgör hinder för att anse att det påföljande faktiska fullgörandet av ett avtal ger upphov till en – ny – uppfyllelseort i den mening som avses i [samma] bestämmelse?”

Prövning av tolkningsfrågan

- 27 Den hänskjutande domstolen har ställt sin fråga för att få klarhet i huruvida, i en sådan situation som den i det nationella målet, där en person genom en depåbank har förvärvat statsobligationer som emitterats av en medlemsstat, artikel 7.1 a i förordning nr 1215/2012 ska tolkas så, att ”uppfyllelseorten för den förpliktelse som talan avser” bestäms av de lånevillkor som fastställdes vid emissionen av sådana obligationer eller av orten för det faktiska fullgörandet av skyldigheterna enligt dessa villkor, såsom betalning av ränta.
- 28 Republiken Grekland, den grekiska och den italienska regeringen har anfört att tvisten i målet vid den nationella domstolen inte faller inom ”privaträttens område” i den mening som avses i artikel 1.1 i förordning nr 1215/2012, eftersom tvisten rör en medlemsstats suveräna rätt anta lagstiftning för att omstrukturera sin statsskuld.

- 29 Det måste följaktligen inledningsvis fastställas huruvida en tvist såsom den som är aktuell i det nationella målet kan anses falla inom "privaträttens område" i den mening som avses i förordningens artikel 1.1.
- 30 Enligt denna bestämmelse ska förordning nr 1215/2012 bland annat inte tillämpas på "statens ansvar för handlingar och underlåtenhet vid utövandet av offentliga maktbefogenheter (*acta jure imperii*)".
- 31 Eftersom förordning nr 1215/2012 upphäver och ersätter rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (EGT L 12, 2001, s. 1), ska domstolens tolkning av bestämmelserna i den sistnämnda förordningen gälla även för förordning nr 1215/2012 när bestämmelserna i dessa båda unionsrättsakter kan anses vara likvärdiga (dom av den 16 november 2016, Schmidt, C-417/15, EU:C:2016:881, punkt 26, och dom av den 9 mars 2017, Pula Parking, C-551/15, EU:C:2017:193, punkt 31).
- 32 Detta är fallet med artikel 1.1 i förordning nr 44/2001 och artikel 1.1 i förordning nr 1215/2012, som begränsar tillämpningsområdet för dessa förordningar till "privaträttens område", dock utan att definiera innehållet i och räckvidden av detta begrepp. Domstolen har slagit fast att det ska ses som ett självständigt begrepp som ska tolkas mot bakgrund dels av förordningens syften och systematik, dels av de allmänna principer som framgår av helheten av de nationella rättssystemen (dom av den 11 juni 2015, Fahnenbrock m.fl., C-226/13, C-245/13 och C-247/13, EU:C:2015:383, punkt 35, och dom av den 9 mars 2017, Pula Parking, C-551/15, EU:C:2017:193, punkt 33).
- 33 Denna tolkning innebär att vissa typer av domstolsåtgärder eller domstolsavgöranden ska anses uteslagna från tillämpningsområdet för förordning nr 1215/2012 på grund av faktorer som karakteriserar rättsförhållandet mellan parterna i målet eller på grund av tvistens föremål (dom av den 15 februari 2007, Lechouritou m.fl., C-292/05, EU:C:2007:102, punkt 30 och där angiven rättspraxis).
- 34 Domstolen har sålunda funnit att även om vissa avgöranden i mål mellan en myndighet och ett privaträttsligt subjekt kan omfattas av tillämpningsområdet för denna förordning, förhåller det sig annorlunda när myndigheten utövar offentliga maktbefogenheter (dom av den 15 februari 2007, Lechouritou m.fl., C-292/05, EU:C:2007:102, punkt 31 och där angiven rättspraxis).
- 35 Detta gäller i synnerhet för tvister som har sin grund i att en av parterna i tvisten har utövat offentliga maktbefogenheter, eftersom den parten har utövat befogenheter som går utöver de rättsregler som är tillämpliga i förhållandet mellan enskilda (dom av den 15 februari 2007, Lechouritou m.fl., C-292/05, EU:C:2007:102, punkt 34).
- 36 Vad gäller det nationella målet är det därför nödvändigt att fastställa huruvida tvisten har sin grund i rättshandlingar som vidtagits av Republiken Grekland med utövandet av offentliga maktbefogenheter.
- 37 Såsom generaladvokaten har påpekat i punkt 62 och följande punkter i sitt förslag till avgörande, framgår det i förevarande mål av såväl arten av och villkoren för ändringarna samt förhållandet mellan Republiken Grekland och innehavarna av de aktuella statsobligationerna som de exceptionella omständigheter under vilka ändringarna vidtogs, att det var fråga om ett utövande av sådana befogenheter.
- 38 Till följd av den grekiska lagstiftarens antagande av lag 4050/2012 och det retroaktiva införandet av en klausul för kollektivt agerande med stöd av denna lag har nämligen dessa värdepapper ersatts av nya värdepapper med ett betydligt lägre nominellt värde. Ett sådant utbyte av värdepapper föreskrevs varken i de ursprungliga lånevillkoren eller i den grekisk lagstiftning som var i kraft vid emissionen av värdepapper som omfattas av dessa villkor.

- 39 Det retroaktiva införandet av en klausul för kollektivt agerande gjorde det således möjligt för Republiken Grekland att gentemot alla obligationsinnehavarna genomföra en väsentlig ändring av de ekonomiska villkoren för dessa värdepapper, även gentemot dem som skulle ha velat motsätta sig denna ändring.
- 40 Denna unika åtgärd i form av ett retroaktivt införande av en klausul för kollektivt agerande och en ändring av nämnda ekonomiska villkor till följd av detta genomfördes mot bakgrund av de exceptionella omständigheterna på grund av den allvarliga finansiella krisen. Dessa åtgärder dikterades framför allt av behovet av att inom ramen för en mekanism för mellanstatligt bistånd omstrukturera den grekiska statsskulden och förebygga risken för att omstruktureringsplanen för statsskulden misslyckas, i syfte att därmed förhindra att denna stat inte fullgör sina betalningsförpliktelser och säkerställa den finansiella stabiliteten i euroområdet. Genom förklaringar av den 21 juli och den 26 oktober 2011 uppgav stats- och regeringscheferna i euroområdet att när det gäller den privata sektorns deltagande krävde situationen i Republiken Grekland en exceptionell lösning.
- 41 Den exceptionella karaktär som kännetecknar denna situation framgår även av den omständigheten att i enlighet med artikel 12.3 i ESM-fördraget ska det från och med den 1 januari 2013 finnas klausuler för kollektivt agerande beträffande alla nya statsobligationer med en löptid på mer än ett år som emitteras inom euroområdet, för att ge dem samma rättsliga verkan.
- 42 Med hänsyn till den exceptionella karaktären av de villkor och omständigheter under vilka lag 4050/2012 antogs, varigenom de ursprungliga lånevillkoren för de aktuella statsobligationerna ensidigt och retroaktivt ändrades genom införandet av en klausul för kollektivt agerande, och med hänsyn till det mål av allmänt intresse som därigenom eftersträvas, har tvisten i det nationella målet följaktligen sin grund i en åtgärd som innebär utövande av offentliga maktbefogenheter och är resultatet av rättsakter som antagits av den grekiska staten i utövandet av sådana maktbefogenheter. Detta innebär att den aktuella tvisten inte faller inom ”privaträttens område” i den mening som avses i artikel 1.1 i förordning nr 1215/2012.
- 43 Mot denna bakgrund ska tolkningsfrågan besvaras enligt följande. Artikel 1.1 i förordning nr 1215/2012 ska tolkas så, att en sådan tvist som den i det nationella målet, där en fysisk person som har förvärvat obligationer emitterade av en medlemsstat har väckt talan mot nämnda medlemsstat i syfte att bestrida ett utbyte av obligationerna mot obligationer till lägre värde, vilket genomfördes gentemot denna fysiska person med stöd av en lag som antogs under exceptionella omständigheter av den nationella lagstiftaren och som innebar att villkoren ensidigt och retroaktivt ändrades genom införandet av en klausul för kollektivt agerande som gör det möjligt för en majoritet av obligationsinnehavarna att genomföra ändringen mot minoritetens vilja, faller inte inom ”privaträttens område” i den mening som avses i denna bestämmelse.

Rättegångskostnader

- 44 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (första avdelningen) följande:

Artikel 1.1 i rådets förordning (EU) nr 1215/2012 av den 12 december 2012 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område ska tolkas så, att en sådan tvist som den i det nationella målet, där en fysisk person som har förvärvat obligationer emitterade av en medlemsstat har väckt talan mot nämnda medlemsstat i syfte att bestrida ett utbyte av nämnda obligationer mot obligationer till lägre värde, vilket genomfördes

gentemot denna fysiska person med stöd av en lag som antogs under exceptionella omständigheter av den nationella lagstiftaren och som innebar att villkoren ensidigt och retroaktivt ändrades genom införandet av en klausul för kollektivt agerande som gör det möjligt för en majoritet av obligationsinnehavarna att genomföra ändringen mot minoritetens vilja, faller inte inom "privaträttens område" i den mening som avses i denna bestämmelse.

Underskrifter